

O. HENRY

DÜNYA
VATANDAŞI

SEÇME ÖYKÜLER

Çeviri: PÜREN ÖZGÖREN

O. HENRY
DÜNYA
VATANDAŞI
SEÇME ÖYKÜLER

O. Henry'nin, "The Gift of the Magi", "A Cosmopolite in a Caf ", "The Cop and the Anthem", "The Love-philtre of Ikey Schoenstein", "Mammon and the Archer", "Springtime   la Carte", "From the Cabby's Seat", "An Unfinished Story", "The Romance of a Busy Broker", "The Furnished Room", "The Last Leaf", "A Municipal Report", "Roads of Destiny", "The Enchanted Profile", "The Passing of Black Eagle", "A Retrieved Reformation", "A Lickpenny Lover", "A Blackjack Bargainer", "Shoes", "Ships", "The Ransom of Red Chief", "The Making of a New Yorker" adlı  k lerinin derlenmesinden oluŐmuŐtur.

  2009, Can Sanat Yayınları Ltd. Őti.

T m hakları saklıdır. Tanıtım i in yapılacak kısa alıntılar dıŐında yayıncının yazılı izni olmaksızın hi bir yolla  oğaltılamaz.

1. basım: 2009

2. basım: Ekim 2012

Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıŐtır.

Yayına hazırlayan: Se kin Selvi

Kapak tasarımı: AyŐe  elem Design

Kapak baskı: Azra Matbaası

  baskı ve cilt: Ekosan Matbaası

ISBN 978-975-07-1066-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĐITIM, T CARET VE SANAY  LTD. ŐT .

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

O. HENRY
DÜNYA
VATANDAŞI
SEÇME ÖYKÜLER

ÖYKÜ

İngilizce aslından çeviren

Püren Özgören

O. HENRY, 11 Eylül 1862'de North Carolina'da doğdu. Bir süre okula devam ettikten sonra çeşitli işlerde çalıştı. Bir bankada çalıştı. Aynı dönemde ilk öykü denemeleri yaptı, *Rolling Stone* adlı haftalık bir mizah dergisi çıkardı, dergi kapanınca karikatüristlik yaptı. 1896'da banka tarafından zimmete para geçirmekle suçlanınca Honduras'a kaçtı; ancak karısının hasta olduğunu öğrenince dönerek hapse girdi. Hapishane revirinde çalışırken kızına maddi destek sağlamak amacıyla O. Henry adıyla öyküler yazdı. Hapisten çıktığında ünlü bir yazar olmuştu. Türkçede yayımlanan eserlerinden bazıları; *Dört Milyon, Kabahat İçinde, Yeşil Kapı, Son Yaprak, Yanlış Tahmin, Kuklalar, Kalpler ve Haçlar, Viski Soda, Yaşam Dönemeçleri, Kaktüs, Harlem'de Bir Trajedi...*

PÜREN ÖZGÖREN, 1957'de Adana'da doğdu. Avusturya Lisesi'nde eğitimini tamamladıktan sonra Miami Üniversitesi'nde eğitim görmek üzere ABD'ye gitti. 1984'ten bu yana, Yukio Mişima, Henry Miller, Lawrence Durrell, Ernest Hemingway, Toni Morrison, Susan Sontag, Khaled Hosseini, Janet Wallach, Roman Polanski, Truman Capote gibi yazarların eserlerini dilimize kazandırdı.

İçindekiler

Bir Noel Hediyesi	11
Dünya Vatandaşı	19
Polis ve İlahi	27
Ikey Schoenstein'ın Aşk Süzgeci	37
Hırs Tanrısı ile Aşk Meleşi	43
Bahar Mönüsü	53
Arabacı Koltuęu	63
Bitmemiş Hikâye	71
Borsacının Aşkı	81
Eşyalı Oda	87
Son Yaprak	97
Belediye Raporu	105
Kader Yolları	127
Büyüleyici Profil	157
Karakartal'ın Geçişı	167
Bir İslah Öyküsü	183
Pinti Âşık	193
Blackjack'li Alıcı	201
Ayakkabılar	221
Gemiler	233

Kızıl Şef'in Fidyesi	243
Bir New Yorklu Yaratmak	257

BİR NOEL HEDİYESİ

Bir dolar seksen yedi sent. Hepsi bu kadardı. Üstelik altmış senti de, birer peniden oluşuyordu. Bozukluklar birer ikişer biriktirilmişti; bakkalla, manavla, kasapla kıran kırana çekişerek, kızarıp bozarak, o gizli suçlamadan, böylesine sıkı bir pazarlığın ancak pintiliğe işaret ettiği suçlamasından yanaklarına kan hücum ederek. Della parayı üç kez saydı. Bir dolar seksen yedi sent. Ve yarın, Noel'di.

Yapabileceği hiçbir şey kalmamıştı; küçük, eski püs-kü kanepeye çöküp höyküre höyküre ağlamaktan başka. Della da öyle yaptı. Bu da, hayatın hıçkırıklardan, burun çekmelerden ve gülümsemelerden ibaret olduğu, ilk sırada da burun çekmelerin geldiği yolundaki savı kanıtlıyor.

Evin hanımı yavaş yavaş birinci aşamadan ikinciye geçerken, eve bir göz atalım. Kirası haftada sekiz dolar olan, mobilyalı bir daire. Sözcükler tarife yetersiz kalır diyemesek de, “yetersiz” sözcüğünü kesinlikle hak ediyor.

Aşağıdaki antrede, tek bir mektubun bile girmediği bir mektup kutusuyla hiçbir faninin çaldırmayı başaramadığı bir kapı zili vardı. Bir de, zile iliştilmiş olan, üzerinde “Mr. James Dillingham Young” yazan bir kart.

“Dillingham”, çoktan geçmişte kalan, sahibinin haftada otuz dolar kazandığı varsıllık dönemine özgü bir hop-

palıktı. Şimdi, gelirin yirmi dolara düşmesinden bu yana, “Dillingham”daki harfler de silikleşmiş gibiydi; küçülme-yi, alçakgönüllü ve gösterişsiz bir D’ye inmeyi ciddi ciddi düşünüyordlardı sanki. Ama Mr. James Dillingham Young eve gelip de üst kattaki dairesine girdiği an, daha önce Della diye tanıttığım Mrs. James Dillingham Young tarafından, “Jim!” çılgılığıyla karşılanır, hararetle kucaklanır. Buysa gerçekten harika.

Della ağlama faslını bitirdi ve yanaklarını pudraladı. Pencereye gidip gri avludaki gri parmaklıkta yürüyen gri kediye baktı donuk gözlerle. Yarın Noel’di ve Jim’e hediye almak için yalnızca bir dolar seksen yedi senti vardı. Aylardır, kuruş kuruş biriktirebildiği para işte bu kadardı. Haftada yirmi dolarla ancak bu kadar olur. Evdeki hesap çarşıya uymamıştı. Hiçbir zaman da uymaz. Jim’e armağan almak için, altı üstü bir dolar seksen yedi sent. Sevgili Jim’ine. Saatlerce, ona hoş bir armağan alma hayalleri kurarken nasıl da mutlu olmuştu. Seçkin, nadide, değerli bir şey – Jim’e ait olma onurunu taşıyabilecek bir şey.

Odadaki pencerelerin arasındaki duvarda bir ayna vardı. Sekiz dolarlık dairelerde bu duvar aynalarından görmüş olmalısınız. Bu ince, uzun dilimlerde ancak çok zayıf ve çevik biri, yansısını hızlı sekanslar halinde gözlemleyip dış görünüşü hakkında gerçeğe yakın bir fikir edinebilir. Della zayıf olduğu için bu konuda ustalaşmıştı.

Ansızın pencereye arkasını döndü, aynanın karşısına geçti. Gözleri ışıl ışıl parlıyordu, ama yirmi saniye içinde yüzünde renk namına bir şey kalmamıştı. Çabucak saçlarını çözdü, olanca gürlüğüyle salıverdi.

Şimdi, Young çiftinin sahip olmakla fena halde gururlandığı iki şey vardı. Biri, Jim’in büyükbabasından babasına, ondan da Jim’e kalan altın saatti. Diğeri de Della’nın saçları. Seba Melikesi, apartman boşluğunun

karşısındaki dairede yaşıyor olsaydı, Della sırf saçlarını kurutmak için camdan sarkıtarak Majesteleri'nin bütün mücevherlerini, armağanlarını gölgede bırakabilirdi. Aynı şekilde, Kral Süleyman apartman görevlisi olsaydı da olanca hazinesini bodrum katına yığışaydı, Jim'in tam önünden geçerken cebindeki altın saati çıkarması, adamın kıskançlıktan sakalını yolmasına yeterdi.

İşte, Della'nın güzelim saçları şimdi vücuduna dökülüyor, kahverengi bir çağlayan gibi dalgalanıyor, ışıldıyordu. Dizlerinin altına kadar inen saçlar, neredeyse bir giysi gibi sarmaktaydı bedenini. Sonra, saçlarını asabice, aceleyle toplamaya koyuldu. Bir ara, bir anlığına duraldı, hareketsiz kaldı ve yıpranmış, kırmızı halıya bir-iki damla gözyaşı serpti.

Hemen sırtına eski, kahverengi ceketini geçirdi; başına da eprimiş, kahverengi şapkasını. Eteklerini dalgalandırarak, gözleri hâlâ çakmak çakmak, kapıdan fırladı, merdiveni inip sokağa çıktı.

Bir tabelanın önüne gelince, durdu: "Madam Sofronie. Her Çeşit Saç Malzemesi". Üst kata koşarcasına çıktı, durup soluklandı; nefes nefeseydi. İriyarı, akça pakça, soğuk Madam'ın hiç de "safran"a benzer bir hali yoktu.

"Saçlarımı satın alır mısınız?" diye sordu Della.

"Saç alıyorum, evet," dedi Madam. "Şapkanı çıkar da bir görelim."

Kahverengi şelale dökülüyordu.

"Yirmi dolar," dedi Madam, gür yığını deneyimli elleriyle kaldırırken.

"Tamam, hemen verin," dedi Della.

Ah, bundan sonraki iki saati kanatlanmışçasına geçirdi. Bayat benzetmeyi hoş görün. Jim'in hediyesi için dükkânların altını üstüne getirdi.

Sonunda, onu buldu. Hiç kuşku yok ki, sadece, bir tek Jim için yapılmıştı. Diğer dükkânlarda buna benzer

hiçbir şey görememişti; üstelik köşe bucak aramış olmasına karşın. Tasarımı yalın ve sade, platin bir saat kösteği; değerini cafcıflı süslemelerle değil, özüyle, salt varlığıyla ortaya koyan bir parça – bütün iyi şeyler gibi. Tam da “saat”e layık değerde. Della onu görür görmez, “Jim’in olmalı,” dedi. Tıpkı Jim gibiydi. Sessiz ve değerli. Her ikisine de uyuyordu bu tanım. Zincir için yirmi bir dolarını aldılar; Della elinde kalan seksen yedi sentle, yine uçarcasına, evin yolunu tuttu. Saatinde bu köstek varken, Jim bulunduğu her ortamda, zamanı sıkça, gönlünce merak edebilirdi. Böylesine muhteşem bir saate sahip olduğu halde, zincir yerine kullandığı eski, deri kayış yüzünden, hep gizlice bakardı ona.

Della eve vardığında az da olsa durulmuş, mutluluk sarhoşluğu yerini sağduyuya bırakmıştı. Saç kıvrıma masasını çıkardı, havagazını yaktı, aşk artı vericiliğın yol açtığı tahribatı gidermeye koyuldu. Buysa neresinden bakılsa muazzam bir iştir, dostlarım – devasa bir iş.

Kırk dakika sonra kafası, onu harika bir biçimde, okulu kırmış bir oğlan çocuğuna benzeten minik, sık buklelerle dolmuştu. Aynadaki aksini uzun uzun, dikkatle, eleştirel gözlerle süzdü.

“Jim beni görür görmez öldürmezse,” dedi kendi kendine, “Coney Island’lı koro kızlarına benzediğimi söyleyecektir. İyi ama ne yapabilirdim ki – ah, bir dolar seksen yedi sentle ne yapabilirdim?”

Saat yedide kahve hazır, kızartma tavası da ocağın üzerinde, güzelce ısınmış, pırzolarları beklemekteydi.

Jim asla geç kalmazdı. Della, kösteği avuçlarının arasına aldı, masanın, erkeğın gireceği kapıya yakın köşesine oturdu. Sonra, alt kattan gelen ayak seslerini duydu, bembeyaz kesildi. En sıradan, en gündelik şeyler için bile biriki dua mırıldanmak gibi bir alışkanlığı vardı; hemen fıslıladı: “Lütfen, Tanrım, beni hâlâ güzel bulmasını sağla.”

Kapı açıldı, Jim içeri girdi, kapıyı kapadı. Zayıf ve çok ciddi görünüyordu. Zavalılık henüz yirmi ikisindeydi – ve bir ailenin yükünü omuzlamıştı bile! Yeni bir paltoya ihtiyacı vardı, eldiveni de yoktu.

Jim içeri girdi ve bıldırcın kokusu almış av köpeği gibi kalakaldı. Gözleri Della'ya çivilenmişti; bu gözlerde Della'nın çözemediği, ama onu fena halde ürküten bir anlam vardı. Öfke değildi bu; ne şaşkınlık, ne kınama, ne dehşet, ne de kendini hazırladığı diğer duygulanımlardan herhangi biri. Erkek yüzündeki o tuhaf ifadeyle, gözünü dikmiş öylece bakıyordu ona.

Della iskemlesinden fırladı, onun yanına gitti.

“Jim, sevgilim,” dedi ağlamaklı, “böyle bakma bana! Saçımı kestirip sattım, çünkü sana bir armağan vermeden bu Noel'i atlatamazdım. Yeniden uzar nasılsa – sence bir mahzuru yok, değil mi? Mecburdum. Bilirsin, saçlarım çok çabuk uzar. Haydi, Jim, 'Mutlu Noeller!' de bana; haydi, neşemizi kaçırmayalım. Sana ne kadar güzel – ne harika bir hediye aldığımı tahmin edemezsin.”

“Saçını mı kestir?” dedi Jim güçlkle; zihnen harcadığı yoğun çabaya karşın bu bariz gerçeği hâlâ bir türlü kavrayamaz gibi.

“Kestirip sattım,” dedi Della. “Beni böyle de beğenmiyor musun yani? Saçım olmasa da, ben yine aynı ben değil miyim?”

Jim bakışlarını merakla odada gezdirdi.

“Saçının gittiğini söylüyorsun yani?” dedi, neredeyse budalaca bir edayla.

“Aranmana gerek yok,” dedi Della. “Dedim ya, sattım – sattım gitti. Yarın Noel, canım. Kalbimi kırma, çünkü senin için yaptım. Belki kafamdaki saç telleri sayılabilir,” dedi ansızın ciddileşen bir tatlılıkla, “ama sana olan aşkımı asla, hiç kimseler ölçemez. Pirzolaları ocağa koyayım mı, Jim?”

Jim girdiği uyuşukluktan yine de çabuk çıktı sayılır. Gidip Della'sına sımsıkı sarıldı. Haydi biz de, bir başka köşedeki gayet önemsiz bir nesneyi on saniye kadar dikkatle inceleyelim. Haftada sekiz dolar ya da yılda bir milyon – ne farkı var ki? Bir matematikçi ya da bir dâhi, buna yanlış yanıt verecektir. Müneccim Krallar paha biçilmez armağanlar getirmişti, ama bu, onların arasında yoktu. Sabırlı olun, bu karanlık iddia daha sonra aydınlatılacak.

Jim paltosunun cebinden bir paket çıkardı, masanın üzerine fırlattı.

“Beni sakın yanlış anlama, Dell,” dedi. “Hiçbir saç modeli ya da kesimi ya da şampuanı, sevgilime duyduğum aşkı etkileyemez. Ama şu paketi açınca, az önce neden o kadar afalladığımı anlayacaksınız.”

Be yaz, hünerli parmaklar bir çırpıda ipi çözdü, kâğıdı yırttı. Sonra, delicesine bir sevinç çığılığı duyuldu, ama hemen arkasından, hızlı, kadınsı bir dönüşümle yerini isterik gözyaşlarına, evin erkeğini tüm avutma gücünü seferber etmeye zorlayan bir feryat figana bıraktı.

Çünkü paketten tarak takımı çıkmıştı – Della'nın Broadway'deki bir vitrinde gördüğü ve uzun zamandır, tapınırcasına seyrettiği, iki yana ve arkaya takılan tarak takımı. Gerçek bağadan yapılma, kenarları taşlı, olağanüstü güzellikte taraklar – tam da yok olup giden, güzelim saçların renginde. Çok pahalı olduklarını biliyor, en küçük bir sahip olma umudu taşımayan yüreği yine de onları istiyor, şiddetle arzuluyordu. Ve şimdi, taraklar onundu! Ama çoktandır hayal edilen bu güzelim takıların süsleyeceği bukleler ortada yoktu.

Yine de, onları göğsüne bastırıldı; epeyce sonra, loş gözlerini kaldırıp gülümsemeyi başardı: “Benim saçlarım çok çabuk uzar, Jim!”

Sonra, dağlanmış küçük bir kedi gibi fırladı: “Dur, dur!”

Jim, güzelim armağanını henüz görmemişti. Della avucunu açtı, zinciri hevesle uzattı. Donuk, değerli maden, onun parlak, ateşli ruh halinin yansıısıyla parlıyordu sanki.

“Ne kadar göz alıcı, öyle değil mi, Jim? Onu buluncaya kadar, bütün kentin altını üstüne getirdim. Artık günde yüz kere saate bakmak zorundasın. Ver saatini bana. Ucunda nasıl durduğunu görmek istiyorum.”

Jim onun dediğini yapmak yerine, kendini kanepeye bıraktı, ellerini ensesinde kavuşturdu ve gülümsedi.

“Della,” dedi, “haydi Noel hediyelerimizi kaldıralım, bir süre saklayalım. O kadar güzeller ki, hemen kullanmaya başlayıp eskitmeyeceğimize seviniyorum. Sana tarakları alabilmek için saatimi sattım. Eh, pizolaları ateşe koyma vaktidir.”

Müneccim Krallar, bildiğiniz gibi, ahırdaki bebek İsa'ya armağanlar getiren, soylu hacıardı – müthiş akıllı, üç adam. Noel'de armağan verme sanatının mucidi onlardır. Son derece bilge kişiler olduklarından, armağanları da hiç kuşku yok ki akıllıca seçilmiş şeylerdi; dahası, aynısından bir tane daha gelebilir, diyerek, yanına değiştirme kartı da iliştilmişti muhtemelen. Bense burada size, küçük bir apartman dairesindeki iki akılsız gencin birbirleri uğruna, ellerindeki en değerli hazineleri nasıl akılsızca gözden çıkardıklarının durgun öyküsünü anlatmaya çalıştım, dilim döndüğünce. Ama günümüz bilgelerine son söz olarak şunu söylemek isterim ki, verilen bütün hediyeler arasında, bu ikisi en akıllıca olanıydı. Armağan veren ve alanların en zekileri, bu ikisi gibilerdir. Dünyanın her yerinde, en büyük bilgiler onlardır. Onlar, müneccimdir.

KLASİKLER

O. Henry, dünyanın farklı yerlerinde, çok farklı kültürel ve toplumsal koşullarında yaşayan okurlar tarafından aynı beğeniyle, aynı keyifle okunan ender yazarlardan biridir. Bu özelliği, öykülerini anlattığı kahramanların yalnızca yetenek ve hayal ürünleri olmayıp büyük olasılıkla hapisanede tanıdığı gerçek kişilerden esinlenmiş olmasından kaynaklanır.

Herkesin bir O. Henry hikâyesi vardır. Yine herkesin bir "O. Henry başucu hikâyesi" vardır. "Son Yaprak", "Bir Noel Hediyesi" gibi. Hüzün vardır ama sonuçta hep gülümseten öykülerdir; sıradan insanların küçük mutlulukları, sevimli üçkâğıtlar, geri tepen haince planlar ve sürpriz finaller...

O. Henry yalın dili, kişileri betimlemekten çok konuşTURARAK anlatan tarzıyla edebiyat tarihinde eşi benzeri olmayan bir ustadır. Kim bilir kaç filmde araya, kenara köşeye bir O. Henry hikâyesi sıkışmış, senaryodan rol çalmıştır.

Dünya Vatandaşı adıyla derlenen yirmi iki öykü de, okurun belleğinde ve kitaplığında özel bir yere sahip olacak.

Kapak resmi: SAMUEL HALPERT

ISBN 978-975-07-1066-7

9 789750 710667